FEDERALE ADVIESRAAD VAN OUDEREN
Advies 2026/009

De Federale Adviesraad voor ouderen (FAVO), opgericht bij de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een FAVO waarvan de leden worden benoemd bij koninklijk besluit van 7 juli 2017, heeft tot taak om op eigen initiatief of op verzoek van de Federale Regering of een Wetgevende Kamer, adviezen over aangelegenheden die onder de bevoegdheid van de federale overheid vallen op het gebied van pensioenen, gelijke kansen, sociale integratie en de bestrijding van ongelijkheid, toegankelijkheid van de gezondheidszorg en mobiliteit. Overeenkomstig artikel 3 § 3, 1 ° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de FAVO het volgende advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling

1. Algemene overwegingen

De Federale Adviesraad voor Ouderen heeft kennisgenomen van het voorontwerp van het **Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling**.

De Raad deelt volledig de nagestreefde doelstelling: de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties sterker integreren in het federale overheidsbeleid, de samenhang tussen de verschillende federale plannen verbeteren, meetbare doelstellingen vastleggen en de participatie van het maatschappelijk middenveld versterken.

De Raad is echter van mening dat duurzame ontwikkeling niet uitsluitend mag worden opgevat als een methode voor administratief beheer of als een oefening in coördinatie tussen overheidsdiensten.

Het moet leiden tot een **concrete en meetbare verbetering van de levensomstandigheden van de bevolking**.

Deze vereiste is bijzonder belangrijk in een samenleving die wordt geconfronteerd met een vergrijzende bevolking.

Een beleid inzake duurzame ontwikkeling moet daarom ook een eenvoudige vraag beantwoorden:

Hoe zullen de beleidsmaatregelen die vandaag worden genomen ervoor zorgen dat mensen morgen waardig kunnen leven en ouder worden?

De **FAVO** stelt vast dat deze dimensie onvoldoende aanwezig is in het voorontwerp.

De vergrijzing van de bevolking, de langere levensduur, de veranderende behoeften op het gebied van gezondheid, mobiliteit, huisvesting, toegang tot diensten en sociale bescherming vormen nochtans belangrijke uitdagingen voor duurzame ontwikkeling.

De Raad wenst daarom dat de dimensie van vergrijzing uitdrukkelijk wordt geïntegreerd in het toekomstige Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling.

2. Positieve krachtlijnen

De FAVO verwelkomt verschillende krachtlijnen van het voorontwerp.

De ontwikkeling van **SMART-doelstellingen – specifiek, meetbaar, haalbaar, relevant en voorzien van een tijdschema –** vormt een belangrijke vooruitgang.

Het ontwerp voorziet erin dat de doelstellingen die relevant zijn op federaal niveau worden vertaald in SMART-doelstellingen, vergezeld van opvolgingsindicatoren.

Deze aanpak kan het mogelijk maken om van algemene engagementen over te gaan naar verifieerbare resultaten.

De Raad steunt eveneens het voornemen om de samenhang tussen de verschillende federale plannen te verbeteren.

Het Plan erkent zelf dat de economische, sociale en ecologische dimensies van duurzame ontwikkeling al te vaak afzonderlijk worden behandeld en dat moet worden voorkomen dat verschillende overheidsbeleidsmaatregelen elkaar tegenspreken.

Deze aanpak is bijzonder belangrijk voor ouderen.

Een klimaatbeleid kan bijvoorbeeld niet als duurzaam worden beschouwd als het de energiearmoede verergert.

Een beleid van digitalisering is niet duurzaam als het een deel van de bevolking uitsluit.

Een mobiliteitsbeleid kan niet duurzaam zijn als ouderen of personen met beperkte mobiliteit niet langer gemakkelijk toegang hebben tot essentiële diensten.

De FAVO verwelkomt ten slotte het aangekondigde voornemen om openbare raadplegingen representatiever te maken.

Het voorontwerp voorziet in de ontwikkeling van een methode om de verschillende belanghebbenden beter te identificeren en bij het proces te betrekken.

Dit is een belangrijke ontwikkeling die de Raad snel geconcretiseerd wil zien.

3. Een fundamentele zwakte: een plan dat nog te administratief is

Ondanks deze positieve elementen stelt de FAVO vast dat het voorontwerp hoofdzakelijk gericht blijft op **administratieve processen**:

- coördinatie;
- rapporten;

- evaluatiemethoden;
- werkgroepen;
- indicatoren;
- opleidingen;
- uitwisseling tussen overheidsdiensten.

Deze instrumenten zijn nuttig, maar vormen op zichzelf geen beleid.

Het voorontwerp verduidelijkt overigens dat het **Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling – FIDO** en de **Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling – ICDO** voornamelijk een ondersteunende, coördinerende en begeleidende functie hebben.

Zij bepalen zelf niet de politieke prioriteiten.

Het Plan vermeldt eveneens dat het identificeren door de overheidsdiensten van acties die de vastgestelde tekortkomingen kunnen wegwerken, op zichzelf geen verplichting inhoudt om deze acties daadwerkelijk uit te voeren.

De FAVO is daarom van mening dat er een reëel risico bestaat dat een uitstekend systeem wordt ontwikkeld om problemen te meten, zonder dat er tegelijkertijd voldoende sterke verplichtingen bestaan om deze problemen op te lossen.

Armoede meten vermindert de armoede niet.

Digitale uitsluiting meten herstelt de toegang tot diensten niet.

Energiearmoede meten helpt een oudere persoon niet om zijn of haar factuur te betalen.

Mobiliteitsproblemen meten creëert geen toegankelijk vervoermiddel.

Het toekomstige Plan zou daarom een veel duidelijker verband moeten leggen tussen:

vaststelling → doelstelling → maatregel → verantwoordelijke → budget → tijdschema → resultaat.

4. Vergrijzing moet een transversale dimensie worden

De FAVO betreurt dat de vergrijzing van de bevolking geen duidelijk herkenbare transversale dimensie van het Plan vormt.

Een duurzaam beleid moet nochtans noodzakelijkerwijs rekening houden met demografische veranderingen.

Ouderen vormen uiteraard geen homogene groep.

De situatie van een persoon van 66 jaar die onlangs met pensioen is gegaan, is niet dezelfde als die van een persoon van 85 of 90 jaar die geconfronteerd wordt met verlies van autonomie.

Het beleid zou met name rekening moeten houden met:

- leeftijd;
- geslacht;
- inkomensniveau;
- mate van autonomie;
- gezinssituatie;
- isolement;
- territoriale verschillen;
- toegang tot diensten;
- beheersing van digitale hulpmiddelen.

De FAVO beveelt daarom aan dat de indicatoren die in het kader van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen worden gebruikt, waar relevant **naar leeftijd worden uitgesplitst**, met name voor de volgende categorieën:

- 65-74 jaar;
- 75-84 jaar;
- 85 jaar en ouder.

Wanneer de gegevens dit toelaten, zou ook een verdere uitsplitsing naar geslacht, inkomen, samenstelling van het huishouden en mate van autonomie moeten worden nagestreefd.

Een nationaal gemiddelde kan immers belangrijke kwetsbare situaties verbergen.

5. Vertrekken vanuit het dagelijks leven van ouderen

Voor de FAVO moet de bijdrage van duurzame ontwikkeling aan het welzijn van ouderen worden beoordeeld op basis van zeer concrete realiteiten.

Er moet met name rekening worden gehouden met:

- levensstandaard en armoederisico;
- koopkracht;
- financiële toegankelijkheid van gezondheidszorg en geneesmiddelen;
- energiearmoede;
- kwaliteit en geschiktheid van de woning;
- mobiliteit;
- toegankelijkheid van het openbaar vervoer;
- toegang tot overheidsdiensten;
- toegang tot bankdiensten;
- digitale kloof;
- behoud van niet-digitale oplossingen;
- blootstelling aan hittegolven en de gevolgen van klimaatverandering;
- sociaal isolement;
- burgerparticipatie;
- toegang tot cultuur en het sociale leven;
- de mogelijkheid om zo lang mogelijk zelfstandig te leven.

Deze problematieken bevinden zich op het snijvlak van verschillende Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen.

Zij illustreren precies waarom een transversale aanpak noodzakelijk is.

6. Bijzondere aandacht voor de klimaattransitie

De FAVO herinnert eraan dat ouderen tegelijkertijd **actoren van de ecologische transitie kunnen zijn én bijzonder kwetsbaar kunnen zijn voor bepaalde gevolgen ervan**.

Extreme hitteperiodes vormen hiervan een bijzonder zorgwekkend voorbeeld.

Maar ook het beleid inzake energetische renovatie, de stijging van de kosten van bepaalde energievormen, veranderingen in mobiliteitssystemen of bepaalde wijzigingen in consumptiegewoonten kunnen belangrijke sociale gevolgen hebben.

De CCFA beveelt daarom aan dat elk belangrijk federaal beleid dat verband houdt met de ecologische transitie wordt onderworpen aan een **analyse van de sociale en generationele impact**.

De Raad is van mening dat een klimaattransitie slechts werkelijk duurzaam kan zijn als zij ook **sociaal rechtvaardig en voor iedereen toegankelijk** is.

7. Duurzame ontwikkeling en de digitale kloof

De Raad wil bijzondere aandacht vestigen op de toenemende digitalisering van overheidsdiensten.

Het voorontwerp voorziet erin dat burgers via de website van het FIDO kunnen deelnemen aan de raadpleging over het Plan.

Een dergelijke mogelijkheid is positief.

Zij kan echter niet de enige manier van participatie zijn.

Een deel van de bevolking ondervindt nog steeds aanzienlijke moeilijkheden bij het gebruik van digitale technologieën.

Daarom zou het volgende beginsel in de uitvoering van het Plan moeten worden opgenomen:

Elke belangrijke digitale overheidsprocedure moet een menselijke, toegankelijke en niet-digitale alternatieve mogelijkheid behouden.

Dit betreft met name:

- informatie;
- burgerraadplegingen;

- administratieve procedures;
- toegang tot sociale rechten;
- bankdiensten;
- gezondheidsdiensten;
- contacten met overheidsdiensten.

De digitale transitie mag geen bijkomende factor van uitsluiting worden.

8. Van een theoretische raadpleging naar daadwerkelijke participatie

De FAVO steunt sterk de doelstelling van het Plan om openbare raadplegingen representatiever te maken.

Maar participatie kan niet beperkt blijven tot het online plaatsen van een vragenlijst.

Er moet ook actief worden toegegaan naar bevolkingsgroepen die doorgaans minder deelnemen aan openbare raadplegingen.

Voor ouderen kan dit onder meer het volgende vereisen:

- vragenlijsten op papier;
- de mogelijkheid om telefonisch te antwoorden;
- fysieke bijeenkomsten;
- toegankelijke documenten die in begrijpelijke taal zijn opgesteld;
- lokaal georganiseerde raadplegingen;
- deelname van representatieve ouderenorganisaties;
- bijzondere aandacht voor geïsoleerde of afhankelijke personen.

Het succes van een raadpleging zou daarom niet uitsluitend mogen worden gemeten aan de hand van het aantal ontvangen antwoorden.

Het zou ook moeten worden geëvalueerd op basis van de **sociale, territoriale en generationele diversiteit van de deelnemers**.

9. Concrete voorstellen van de FAVO

Om de sociale en generationele dimensie van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling te versterken, beveelt de Raad het volgende aan:

1. Een « seniorentoets » invoeren

Een **impactanalyse voor ouderen en een intergenerationele impactanalyse** invoeren voor de belangrijkste federale beleidsmaatregelen die verband houden met duurzame ontwikkeling.

Deze analyse zou met name de gevolgen onderzoeken voor:

- koopkracht;
- gezondheid;
- mobiliteit;
- autonomie;
- toegang tot diensten;
- toegang tot digitale technologie;
- huisvesting;
- maatschappelijke participatie.

2. Een dashboard voor duurzaam ouder worden creëren

Een dashboard ontwikkelen met een beperkt aantal meetbare indicatoren met betrekking tot onder meer:

- levensstandaard;
- armoede;
- gezondheidszorg;
- energie;
- huisvesting;
- mobiliteit;
- digitalisering;
- isolement;
- autonomie;
- maatschappelijke participatie.

3. Indicatoren uitsplitsen naar leeftijd

De gegevens zouden, wanneer dit mogelijk is, moeten worden uitgesplitst tussen:

- 65-74 jaar;
- 75-84 jaar;
- 85 jaar en ouder.

4. Multichannelraadplegingen garanderen

Openbare raadplegingen zouden de volgende kanalen moeten combineren:

- digitale instrumenten;
- papier;
- telefoon;
- fysieke bijeenkomsten;
- doorverwijzing en ondersteuning via representatieve verenigingen.

5. Niet-digitale toegang tot essentiële diensten behouden

De FAVO vraagt dat een algemeen beginsel wordt aangenomen:

Geen enkele burger zou de toegang tot een recht of essentiële dienst mogen verliezen enkel omdat hij of zij niet overweg kan met digitale hulpmiddelen.

6. Doelstellingen koppelen aan duidelijke verantwoordelijkheden

Voor elke prioritaire doelstelling zouden het volgende moeten worden vastgesteld:

- de verantwoordelijke overheidsdienst;
- de politiek verantwoordelijke autoriteit;
- het tijdschema;
- de resultaatindicator;
- de noodzakelijke middelen;
- de evaluatiemethoden.

7. De gevolgen van klimaatverandering voor ouderen evalueren

Bijzondere aandacht zou moeten worden besteed aan:

- hittegolven;
- energiearmoede;
- slecht geïsoleerde woningen;
- toegang tot groene ruimten;
- gezondheidsgevolgen van klimaatverandering.

8. Universele toegankelijkheid integreren

De toegankelijkheid van gebouwen, vervoer, de openbare ruimte en diensten zou een transversaal criterium van duurzame ontwikkeling moeten vormen.

9. De FAVO structureel betrekken

De Raad vraagt om betrokken te worden bij werkzaamheden betreffende:

- vergrijzing;
- sociale bescherming;
- inclusie;
- autonomie;
- mobiliteit;
- toegankelijkheid;
- de digitale kloof;
- intergenerationele vraagstukken.

10. Regelmatig overleg organiseren

De FAVO beveelt periodiek overleg aan tussen:

- het **Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling – FIDO**;
- de **Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling – ICDO**;
- de **Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling – FRDO**;
- de **Federale Adviesraad voor Ouderen – FAVO**.

Het doel zou zijn om de ecologische, economische, sociale en generationele dimensies van duurzame ontwikkeling beter met elkaar te verbinden.

10. Welke rol voor de FAVO?

De FAVO is van mening dat hij een bijzondere rol kan spelen in het proces.

Zijn bijdrage zou niet beperkt mogen blijven tot het incidenteel uitbrengen van advies over dit Plan.

De Raad zou een **permanente partner kunnen worden voor de evaluatie van de gevolgen van het beleid inzake duurzame ontwikkeling voor ouderen**.

In dat kader zou de Raad onder meer kunnen:

- bijdragen aan de vaststelling van indicatoren met betrekking tot ouderen;
- regelmatig representatieve ouderenorganisaties raadplegen;
- onvoorziene gevolgen van bepaalde beleidsmaatregelen identificeren;
- aanbevelingen formuleren;
- deelnemen aan de analyse van de effecten van federaal beleid op oudere generaties;
- bijdragen aan de evaluatie van de toegankelijkheid van overheidsbeleid;
- periodiek advies uitbrengen over de geboekte vooruitgang.

Het voorontwerp voorziet erin dat de ICDO in haar jaarverslag verslag uitbrengt over de inspanningen van de federale overheidsdiensten en dat dit verslag onder meer wordt overgemaakt aan de andere federale adviesraden.

De FAVOstelt voor om aan deze bepaling een concrete invulling te geven.

Het jaarverslag van de ICDO zou systematisch aan de FAVOkunnen worden overgemaakt ter beoordeling.

De Raad zou vervolgens een:

« Jaarlijks advies over duurzame ontwikkeling en vergrijzing »

kunnen uitbrengen.

Dit zou het mogelijk maken om te identificeren:

- de geboekte vooruitgang;
- de aanhoudende moeilijkheden;
- de maatregelen die een positieve impact hebben gehad op ouderen;
- het beleid dat mogelijk negatieve gevolgen kan hebben;
- de nieuwe acties die moeten worden ondernomen.

Deze procedure zou de democratische opvolging versterken en meer inhoud geven aan de adviserende functie.

11. Nu al voorbereiden op de periode na 2030

De FAVOis eveneens van mening dat hij moet worden betrokken bij de voorbereiding van de Agenda die volgt op de Agenda 2030.

Het voorontwerp voorziet erin dat vanaf 2026 het maatschappelijk middenveld wordt geraadpleegd om de verwachtingen en ambities voor de Agenda na 2030 in kaart te brengen.

De demografische vergrijzing vormt precies een van de langetermijnvraagstukken waarmee na 2030 meer rekening zal moeten worden gehouden.

De FAVO vraagt daarom dat de representatieve organisaties van ouderen formeel bij deze reflectie worden betrokken.

Oudere generaties moeten hun stem kunnen laten horen op dezelfde manier als andere geledingen van de samenleving.

12. Conclusie en advies van de CCFA-FAVO

De FAVO brengt een **gunstig advies, onder substantiële voorbehouden**, uit over het voorontwerp van Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling.

De Raad steunt:

- de wil om de samenhang van het beleid te verbeteren;
- het vastleggen van meetbare doelstellingen;
- de versterking van de opvolging;
- het voornemen om de openbare raadplegingen te verbeteren;
- de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld.

Hij is niettemin van mening dat het Plan momenteel **te procedureel, te administratief en onvoldoende gericht op concrete resultaten voor de bevolking** blijft.

De Raad benadrukt in het bijzonder het risico dat de geproduceerde analyses, indicatoren en aanbevelingen zonder concrete gevolgen blijven als er geen politieke verantwoordelijkheid, geen tijdschema en geen uitvoeringsmechanisme aan worden gekoppeld.

Duurzame ontwikkeling kan niet beperkt blijven tot het coördineren van overheidsbeleid.

Het moet iedereen in staat stellen om vandaag waardig te leven zonder het vermogen van toekomstige generaties om morgen waardig te leven in gevaar te brengen.

Het moet eveneens rekening houden met het feit dat de Belgische samenleving vergrijst.

Dit houdt in dat een vanzelfsprekendheid moet worden erkend:

een duurzame samenleving moet ook een samenleving zijn waarin het mogelijk is om goed ouder te worden.

De CCFA vraagt daarom dat:

1. **de vergrijzing wordt erkend als een transversale dimensie van duurzame ontwikkeling;**

2. **de gevolgen van beleidsmaatregelen voor ouderen systematisch worden geëvalueerd;**
3. **specifieke indicatoren voor vergrijzing worden opgenomen in de opvolging van het Plan;**
4. **menselijke en niet-digitale toegang tot essentiële diensten wordt gegarandeerd;**
5. **ouderen daadwerkelijk worden vertegenwoordigd in openbare raadplegingen;**
6. **de FAVO structureel wordt betrokken bij de opvolging van het Plan;**
7. **de FAVO wordt betrokken bij de voorbereiding van de Agenda voor duurzame ontwikkeling na 2030.**

De Raad is ten slotte van mening dat het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling niet alleen moet toelaten om **te meten wat er moet veranderen**.

Het moet ook mogelijk maken om te bepalen:

wat er moet veranderen, wie moet handelen, binnen welke termijn, met welke middelen en met welk verwacht resultaat voor de bevolking.

De FAVO vraagt dat alle doelstellingen en maatregelen van het Plan duidelijk SMART worden geformuleerd: specifiek, meetbaar, haalbaar, realistisch en voorzien van duidelijke termijnen.





De voorzitter,

Herman Fonck

De ondervoorzitter,

Daniel Van Daele